

Till Härkeberga, Haralds kulle, Hjulstabron och Strängnäs

Upplands fornminnesförenings årsmöte och vårutflykt 1954

Vid Upplands fornminnesförenings vårutflykt 27 maj 1954 (Kristi Himmelfärdsdag) ställdes färden åt sydväst med Strängnäs som slutmål. Närmare 350 personer deltog. Det första uppehållet gjordes i Härkeberga vackra medeltidskyrka, som fylldes till sista plats under det att kantor Gösta Öhlund spelade på den berömda 1700-talsorgeln. Fornminnesföreningens ordförande landshövding Georg Andrén uttalade minnesord över föreningens förutvarande ordförande och hedersledamot f. landshövding Hilding Kjellman samt över f. landshövding Hj. Hammarskjöld och borgmästare W. E. Hallin, Norrälje. Kyrkoherde Ragnar Krantz redogjorde för kyrkans byggnadshistoria och valvens märkliga målningskrud, utförd av Albertus Pictor under 1400-talets sista decennier. Här efter samlades färddeltagarna inne på den kulturhistoriskt intressanta kaplansgården från 1700-talets slut, Härkebergagården, där kantor Öhlund, ordförande i Härkeberga Gille, hälsade välkommen och meddelade att Härkeberga Gille önskade stå som värd för det kaffe, som sedermera skulle serveras. Förste intendenten vid Nordiska museet och Skansen fil. dr Erik Andrén talade om den numera av Nordiska museet ägda kaplansgården med i huvudsak på ursprunglig plats kring mangård och fälgård grupperade halmtaksförsedda och rödmålade timmerlängor. Det var bl. a. genom det nu upplösta Sydvästra Upplands hembygds-gilles insatser på 1920-talet som Härkebergagården kom att räddas åt eftervärlden. Sedan fru Elin Andersson, Härkebergagårdens vårdarinna sedan dess invigning 1929, hyllats med blommor, vidtog årsmötesförhandlingarna under landshövdingens ordförandeskap. Sekreteraren genomgick föreningens styrelseberättelse och redogjorde bl. a. för tjänstemännens verksamhet under det gångna året. Den insamling till Kvekgårdens underhåll, som tillkommit på initiativ av fornvårdare Albin Rylander, omnämndes och till alla dem, som tecknat bidrag på insamlingslistan och till hr Rylander som omhändertog den, uttalade ordföranden fornminnesföreningens tack. Till föreningens hedersledamöter utsågos prorektorn vid Uppsala universitet professor Robin Fåhraeus

Bild 1. Utflyktsdeltagarna samlade vid Härkebergagården.

samt f. förvaltare Herman Killander, Uppsala. För bestående insatser inom uppländsk kulturminnesvård tilldelades föreningens förtjänstmedalj kyrkoherde Arvid Bladh, Sparrsätra, lantbrukare Enok Tapper, Åkerby, fil. lic. Berit Wallenberg, Lovö, samt agronom Gunnar Bergman, Stockholm och Vaddö. Härefter skedde stadgeenliga val. De som stodo i tur att avgå ur styrelsen omvaldes. Till ålderman i Disa Gilles nämnd efter framlidne landshövding Kjellman utsågs regeringsrådet Adolf Lundevall, Stockholm. Stolsbroder i nämnden blev landshövding Andrén och försångare postkontrollör Carl-Ivar Östergren. Övriga medlemmar i Disa Gilles nämnd omvaldes. Fornminnesföreningens representanter i Disanämnden, Stiftelsen Geijersgården och Uppsala läns bildningsförbund omvaldes. Revisionsberättelserna föredrogos och i enlighet med revisorernas förslag godkändes balansräkningarna och beviljades styrelsen decharge för förvaltningen under år 1953. Till revisorer för fornminnesföreningens och Upplandsmuseets räkenskaper omvaldes f. riksbanksdirektör G. A. Barre och nyvaldes efter godsägare Hugo Ruhngård, som av sagt sig omval, bankkamrer Gösta Holdo, Uppsala. Till

Bild 2. De nya medaljörerna: fr. v. lantbrukare Enok Tapper, Åkerby, fil. lic. Berit Wallenberg, Lovö, och agronom Gunnar Bergman, Stockholm. Den fjärde medaljören, kyrkoherde Arvid Bladh, Sparsåtra, var förhindrad närvara.

revisorssuppleanter efter fru Jenny Lindgren och f. syssloman K. J. Sundberg nyvaldes riksbanksdirektör C. E. Leffler, Uppsala, och lantbrukare Martin Ehrengren, Rasbo.

Efter årsmötesförhandlingarna vidtog gemensam kaffedrickning. Landshövdingen framförde till Härkeberga Gille färdtagarnas tack för välfägnaden och det gästfria mottagandet. Härefter togs Härkebergagården och dess olika byggnader i närmare betraktande under ciceronskap av dr André, intendent Älenius, amanuens Tjernberg och fornvårdare Rylander. Största intresset tilldrog sig den egentliga bostadsbyggnaden med möbler och inventarier från Härkeberga och närliggande socknar och som visar hur en prästfamilj bodde vid 1700-talets slut.

Över Enköping gick färden vidare till Svinnegarns socken, där uppehåll gjordes vid det gamla Husby, nuvarande Ingeborgs säteri. Efter en promenad på några hundra meter, nåddes den stora gravhögen, som i folkmun benämnes Haralds kulle. Från dess krön redogjorde landsantikvarie Sundquist för forntida kungshögar och Husbyorter i Uppland.

Bild 3. Intendent Eric Harry Bergqvist talar i Strängnäs domkyrka.

Flera besläktade lokaler berördes, såsom t. ex. Ottarshögen i Husby i Vendels socken och Nordians hög i Åshusby i Norrsunda socken. Haraldshögen är ännu ej undersökt, men torde, enligt landsantikvarien, få hänföras till folkvandringstid eller tidig vikingatid (400–800-talen e. Kr.). Härifrån fortsattes färden mot Hjulstabron, varvid en vägsträcka, som torde ha forntida anor, följdes. Förmodligen gick den i Upplandslagen på 1200-talet nämnda konungarnas Eriksgata just denna väg. Den långa buss- och bilkaravanen saktade in farten vid överfarten över den år 1953 invigda över 500 m långa bron. Över Mäläröarna Märsön, Aspön och Tosterön gick färden vidare och mellan de två förstnämnda öarna passerades länsgränsen mellan Uppsala län och Södermanlands län.

Vid slutmålet, Strängnäs, mötte intendenten Eric Harry Bergqvist, Södertälje, som tog färdtagarna med på en rundvandring till stadens äldre delar, varvid domkyrkan och biskop Cort Rogges borg togs i närmare betraktande. Strängnäs domkyrka, grundlagd på 1270-talet och rikt utbyggd under 1300- och 1400-talen, blev föremål för en ingående skildring liksom Roggeborgen, där Gustav Vasa valdes till konung 1523. Härefter var det tid för gemensam middag på Strängnäs Stadshotell.

Landshövding Andrén hälsade de inbjudna och hyllade hedersledamöterna och medaljörerna samt framförde föreningens tack till dagens medverkande och utflyktens arrangörer. Å hedersledamöternas vägnar talade prof. Fåhraeus och å medaljörernas fil. lic. Berit Wallenberg. Stadsfullmäktiges ordförande i Strängnäs doktor Renck uttryckte sin glädje över fornminnesföreningens besök och landsantikvarie Sundquist apostroferade i ett anförande Södermanlands hembygdsförbunds insatser på kulturminnesvårdens område. Från Strängnäs gick sedan återfärden över Enköping till Uppsala.

—rg.